

DOI 10.31718/2077–1096.23.3.164

УДК 378.147:355.01:37.091.212

Мамонтова Т.В., Мякохліб А.А., Міщенко І.В., Донченко В.І., Мамонтова В.Д.

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ТА НАУКОВОЇ РОБОТИ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Полтавський державний медичний університет

Вступ. Російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року зруйнувало можливість для молодого покоління країни реалізувати потребу у освіті та науці за рахунок руйнування закладів вищої освіти, відсутності реактивів, обладнання, електроенергії та погіршення комунікації між студентами та науковими керівниками, які змушені використовувати дистанційні технології для організації навчального і наукового процесу. Мета - аналіз факторів мотивації до навчальної та наукової роботи серед студентів під час війни. Матеріали і методи. У перехресному дослідженні взяли участь 75 респондентів, які навчалися у вищих навчальних закладах України на момент 24 лютого 2022 року у період з вересня по жовтень 2022 року. Результати. Від початку війни в Україні скорочення часу на навчальний процес відзначили 36% респондентів, на наукову роботу - 18,67% респондентів. Аналіз залучення респондентів до наукової роботи під час навчання у ЗВО показав, що 67% осіб вважають студентську наукову роботу важливою складовою освітнього простору. До війни найбільш пріоритетними факторами мотивації дівчат було соціальне схвалення від родини або друзів та отримання винагород та заохочень. Серед хлопців, в свою чергу, було важко визначити найбільш вагомий фактор мотивації, яким, з невеликим відривом, стали соціальне схвалення від родини або друзів та отримання інтересу і задоволення від процесу. З початком війни основними мотивуючими факторами серед дівчат залишились цікавість до науки та визнання цінності досягнутого результату, тоді як серед юнаків відзначалась втрата кордонів між пріоритетами в мотивації до науки. Висновки. Війна суттєво вплинула на переосмислення ставлення до наукової роботи та негативно відзначилась на мотивації до неї серед студентів, визначено скорочення середньої кількості часу, виділеного на реалізацію наукового проекту студентами. Це дослідження може допомогти нам визначити стратегію посилення мотивації та залучення молоді до наукової роботи та покращення якості освіти під час навчання в університетах під час війни.

Ключові слова: війна, студенти, наука, освіта, мотивація

Стаття є фрагментом НДР кафедри фізіології Полтавського державного медичного університету: «Вивчення ролі екзогенних та ендогенних факторів у регуляції захисно-приспосувальних систем організму», № державної реєстрації 0118U004460.

Вступ

Від початку війни 24 лютого 2022 року, російське вторгнення в Україну завдало жаклих втрат цивільному населенню [1], зруйнувавши можливість для молодого покоління країни реалізувати потребу у освіті та науці. Освіта є фундаментальною для студентів під час війни. Вплив військового конфлікту суттєво посилює глибокий розрив у навчальному та освітньому середовищі, що утворився через втрачені попередні два роки пандемії COVID-19, і понад вісім років війни на сході країни для молоді [2, 3]. Тисячі шкіл, дошкільних та вищих навчальних закладів були пошкоджені або зруйновані через застосування вибухової зброї під час війни по всіх містах України. При цьому, багато молоді неохоче відвідує навчальні заклади освіти, побоюючись за свою безпеку. Постійний тиск у вигляді стресу, страху за своє життя та життя своїх близьких, соціальної ізоляції, розлуки з близькими та рідними людьми, руйнування домівок та значимих для людей місць, втрати близьких людей завдає «комплексної психологічної травми» [4]. Саме молоде покоління українців, яке наразі здобуває вищу освіту та формує майбутній пласт національної професійної еліти, щодня постає перед загрозливими викликами війни, стикаючись із психолого-емоційним навантаженням, що суттєво впливає на мотивацію до навчальної та наукової активності.

Студентська наукова робота у вищих навчальних закладах України є однією із ключових компонентів освітнього процесу, яка дозволяє молоді реалізувати свій творчий потенціал та здібності. Проте, війна внесла істотні корективи в організацію студентської наукової роботи [5]. Масштабне руйнування закладів вищої освіти вплинуло на обмеження або припинення доступу до ресурсів, які визначають організацію наукового простору. До них можна віднести відсутність приміщення, обладнання, можливості придбати якісні реактиви, обмеження у електроенергії та доступу до мережі інтернет. Суттєво ускладнилась ситуація з комунікацією між викладачами і студентами, які змушені були змінити місце проживання, використовувати дистанційні технології для організації наукового та навчального процесів. Світова наукова спільнота б'є на сполох у наданні пріоритету інтеграції та академічності мобільності української талановитої молоді до Європейських національних систем освіти. І попри те, що докладаються значні зусилля до покращення організації освітнього та наукового простору, довгостроковий вплив війни на якість освіти, науки та доступ до неї залишається тривожним.

Мета дослідження

Аналіз факторів мотивації до навчальної та наукової роботи серед студентів під час війни.

Матеріали і методи дослідження

У перехресному дослідженні взяли участь 75 респондентів, які навчалися у вищих навчальних закладах України на момент 24 лютого 2022 року у період з вересня по жовтень 2022 року. Дослідження проведено шляхом опитування респондентів через онлайн платформу соціальних мереж та месенджерів (Viber, Telegram, Instagram, Facebook) методом снігової кулі. Критерії включення: навчання у закладах вищої освіти (ЗВО) України на момент початку війни, 24 лютого 2022 року; статус студента денної / заочної форми навчання, зарахованим на будь-яку програму навчання в будь-якому українському ЗВО на момент проходження опитування. Критеріями виключення були студенти, зараховані на підготовчі курси та студенти іноземних університетів. Ідентифікуючі особисті дані учасників не збиралися задля збереження їх анонімності. Учасники могли залишити дослідження в будь-який час без необхідності обґрунтовувати своє рішення, жодні відповіді не реєструвалися, доки учасник не завершив повністю опитування і не підтвердив надсилання своїх відповідей. Всі учасники опитування надали інформовану згоду на участь у дослідженні.

Опитування включало питання, спрямовані на визначення соціодемографічних даних: вік, стать, місце проживання, базова освіта, профіль ЗВО, перебування / міграцію за межі та всередині країни з моменту початку бойових дій), форма навчання, доступ до ЗВО, час витрачений на навчальну та наукову діяльності /доба.

Визначення факторів зовнішньої та внутрішньої мотивації студентів ЗВО до наукової роботи до та після початку бойових дій встановлювали шляхом анкетування відповідно до розробленого авторами опитувальника [6].

Статистичний аналіз показників проведено за допомогою програми STATISTICA 10.0 (StatSoft, США) методами описової статистики.

Результати дослідження

Аналіз показників базової освіти опитаних респондентів показав, що на момент навчання у ЗВО 38,7% осіб мали повну середню освіту, 20% осіб здобули ступінь бакалавра або магістра. На початок війни в Україні у ЗВО 12% респондентів навчалися на 1 курсі, 14,7% осіб на 2 курсі, 36% осіб на 3 курсі, 12% осіб на 4 курсі, 12% осіб на 5 курсі, 10,7% осіб на 6 курсі, в інтернатурі 1 та 3 років, 1,3% осіб та 1,3% осіб, відповідно.

Виявлено, що після початку війни студенти ЗВО приділяли різну кількість часу навчальній та науковій роботі (рис.1). Скорочення часу на навчальний процес відзначили 36% респондентів, на наукову роботу - 18,67% респондентів. Переважна більшість респондентів намагалися розподіляти час після початку війни як і раніше, до війни: 57,33% осіб не змінили затрати часу на навчальну роботу, 36% осіб - на наукову роботу. Збільшення часу, приділеного роботі, відзначено незначною частиною студентів – це 25,33% осіб на навчальну роботу, та 13,33% на наукову роботу. Незначна частина респондентів вимушені були повністю припинити будь-яку навчальну та наукову роботи (2,67% осіб та 10,67% осіб, відповідно). Серед основних причин, що викликали припинення навчальної або наукової роботи респонденти відзначали руйнування закладу, втрату контактів з викладачами або тяжкі втрати у родині, що змусили покинути країну.

Аналіз залучення респондентів до наукової роботи під час навчання у ЗВО показав, що 67% осіб вважають студентську наукову роботу важливою складовою освітнього простору, з них 7% осіб надають їй мало значення, 13% вважають участь у активності цікавою та важливою, 20% осіб помірно цікавляться наукою, 27% респондентів залучені до наукової роботи з великим захопленням та ентузіазмом. 33% студентів наука не є цікавою взагалі під час навчання у ЗВО.

Рисунок 1.

Розподіл об'єму часу на навчальну та наукову роботу серед студентів після 24 лютого 2022 року

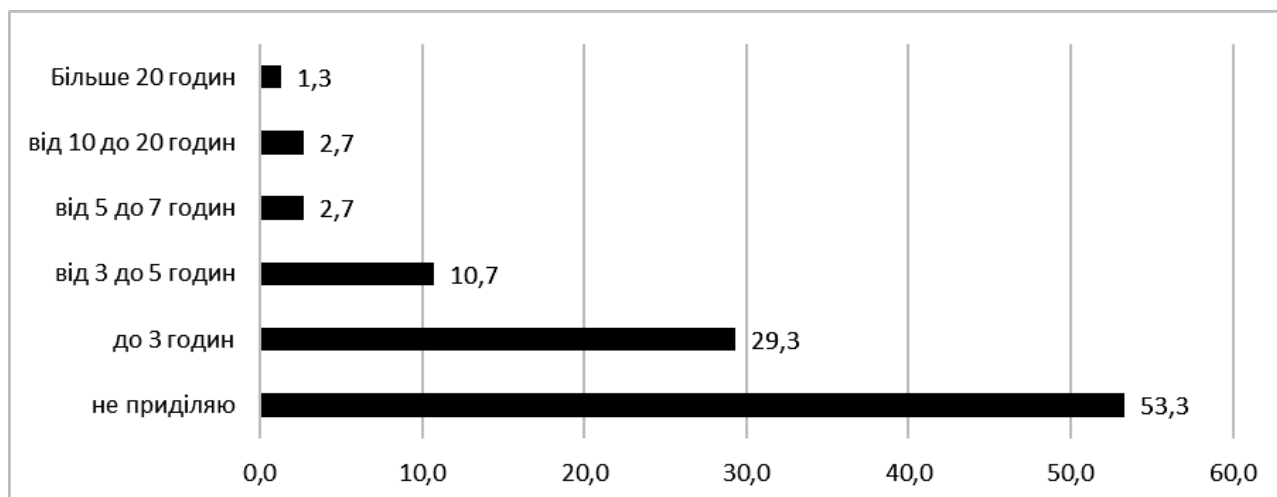

Рисунок 2.

Розподіл часу, виділеного серед студентів на щоденну наукову роботу, у 1 семестрі 2022 / 2023 навчального року

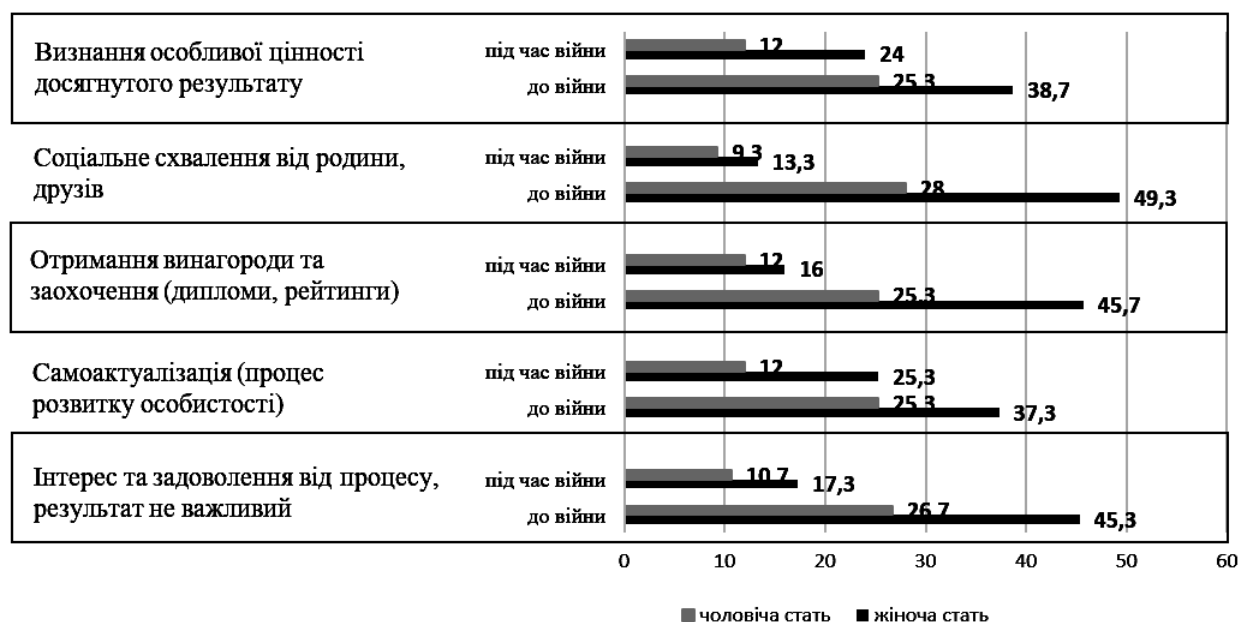

Рисунок 3.

Фактори внутрішньої та зовнішньої мотивації до наукової роботи до та після початку війни, %.

На наступному етапі нами визначено кількість часу, виділеного респондентами на наукову роботу у 1 семестрі 2022-2023 рр. (рис.2). Переважна більшість респондентів (29% осіб) виділяє на наукову роботу менше 3 годин на день, тоді як втричі менша частка респондентів (11% осіб) має можливість займатись науковими проектами від 3 до 5 годин на день.

Поглиблений аналіз факторів внутрішньої та зовнішньої мотивації до наукової роботи від початку війни виявив суттєві відмінності серед дівчат та юнаків (рис. 3). До війни дівчата були більш вмотивовані до науки, ніж юнаки (43,3% осіб проти 26,1% осіб). Зовнішня мотивація, а саме соціальне схвалення та визнання досягнень серед близьких та однолітків було основ-

ним фактором вмотивованості до науки до початку війни. До початку війни основними пріоритетними факторами мотивації дівчат було соціальне схвалення від родини або друзів (49,3% осіб) та отримання винагород та заохочень (45,7% осіб). До війни серед хлопців було важко визначити найбільш вагомий та цінний фактор мотивації, ними, з невеликим відривом, стали соціальне схвалення від родини або друзів (28% осіб) та отримання інтересу та задоволення від процесу (26,7% осіб).

Після початку війни мотивація у дівчат зменшилася, проте вони все одно зберігали більшу мотивацію, на відміну від юнаків (19,8% дівчат проти 11,2% юнаків). Лейтмотивом мотивації для продовження роботи над науковим проектом пі-

сля початку війни стала внутрішня мотивація, а саме істинний інтерес, самоактуалізація, цінування досягнутого результату власними силами. У дівчат змістилися акценти щодо мотивації від початку війни, на перше місце вийшли самоактуалізація (процес розвитку особистості) та визнання особливої цінності досягнутого результату (25,3% осіб та 24% осіб, відповідно). З війною у хлопців відзначився тренд розмиття кордонів між мотиваційними факторами, найпоширенішими факторами мотивації стали визнання особливої цінності досягнутого результату (12% осіб), отримання винагороди та заохочення (12% осіб) та самоактуалізація (12% осіб).

Обговорення одержаних результатів

Війна – це важке випробування людської волі, порядності та непохитності духу. Однак це ще й стимул спробувати змінити світ на краще. Жорстокість війни в Україні зламала концепції сталого розвитку у всіх сферах життя і проявилась актуалізацією нематеріальних цінностей українського суспільства, визнання цінності освіти та науки [7, 8]. Освіта та наука - це не тільки навчання або передача практичних і професійних навичок, але це перш за все світогляд і основні цінності [9, 10, 11].

Отримані нами дані показали, що війна призвела до ряду негативних наслідків в освітньому та науковому просторі для студентської молоді. Війна демотивувала студентів, зруйнувала освітній та науковий простір, обмежила доступ до цих процесів. Вплив війни на освіту та науку важко недооцінити. Воєнні чинники впливу на освіту та науку в Україні є численними, це і вимушене переміщення та міграція студентів та викладачів ЗВО, психологічні травми, страх і стрес [12, 13, 14], низька мотивація до навчання, порушення соціальної справедливості, відтік наукового потенціалу, обмежений доступ до освітніх ресурсів, зменшення кількості академічних годин. Не варто відкидати той факт, що викладання та навчання на тимчасово окупованих територіях країною-агресором [15] призвело до масової депортації студентів та викладачів, ліквідації національної ідентичності на окупованій території, вимушеного переміщення ЗВО, руйнування освітньої та наукової компоненти.

З огляду на вищевикладене, міжнародна підтримка є дуже важливою для освіти та науки України сьогодні, і завдяки внеску багатьох європейських організацій багато українських науковців, освітян та студентів за кордоном змогли продовжити свої дослідження, отримати новий досвід навчальної та наукової роботи. Варто відзначити успішну інтеграцію Полтавського державного медичного університету до навчальної та наукової спільноти Європейських ЗВО [16, 17, 18].

Таким чином, отримані результати показали, що війна негативно вплинула на організацію навчального та наукового простору студентів, що

може у майбутньому відобразитися на соціально-економічному та науковому потенціалі нашої країни. Данну проблему потрібно вирішувати шляхом заохочення молоді до наукової роботи на рівні вищого навчального закладу та держави.

Висновки

1. Війна призвела до негативних змін в організації наукового простору серед респондентів за рахунок скорочення середньої кількості часу, виділеного на реалізацію наукового проекту, проте не вплинула на усвідомлення важливості наукової діяльності для отримання якісної вищої освіти.

2. Війна в Україні суттєво вплинула на зміну та пригнічення факторів, котрі впливають на мотивацію до наукової роботи серед студентів вищих навчальних закладів. З початку війни інтерес до науки знизився у половині респондентів.

3. З початку війни серед хлопців відзначилося розмиття кордонів між мотиваційними факторами до наукової діяльності, в свою чергу, серед дівчат на перші місця вийшли самоактуалізація (процес розвитку особистості) та визнання особливої цінності досягнутого результату.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Внесок авторів згідно таксономії CRediT

Мамонтова Т.В. – концептуалізація, адміністрування проекту, методологія, формальний аналіз, написання – рецензування та редагування. Мякохліб А.А. - дослідження, написання – початковий проєкт, візуалізація, методологія. Міщенко І.В. – методологія, ресурси, курація даних, адміністрування проекту. Донченко В.І. - методологія, ресурси, написання – рецензування. Мамонтова В.Д. - дослідження, написання – початковий проєкт, методологія.

References

1. Haque U, Naeem A, Wang S, et al. The human toll and humanitarian crisis of the Russia-Ukraine war: the first 162 days. *BMJ Glob Health*. 2022 Sep;7(9):e009550.
2. United Nations [Internet]. Ukraine war disrupts education for more than five million children: UNICEF. Available from: <https://news.un.org/en/story/2023/01/1132757>.
3. Sukhomlyn T, Hordiienko L, Sukhomlyn A, Zaporozhets T. Distance education of medical students during COVID-19 pandemic. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. 2020 Apr 30;38(2):119–21.
4. Jawaid A, Gomolka M, Timmer A. Neuroscience of trauma and the Russian invasion of Ukraine. *Nat Hum Behav*. 2022; 6: 748–749.
5. Gaidn N, Abbott A, Witze A, et al. Seven ways the war in Ukraine is changing global science. *Nature*. 2022 Jul 20;607(7919):440–3.
6. Mamontova TV, Miahkohlilb AA, Zezekalo AO. Viiina v Ukraini: yakist zhyttia ta motyvatsiia do naukovoï roboty zdobuvachiv vyshchoï osvity. *Svidotstvo pro reiestratsiiu avtorskoho prava na tvir* № 118863. Data reiestratsiiu 09.05.2023. (Ukrainian)
7. Zhukova Mlu, Mishchenko IV, Kokovska OV, Tkachenko OV. Poshuk mozhlyvykh shliakhiv vyirishennia problem osvitnoho protsesu u medychnykh VNZ u realiakh voiennoho chasu v Ukraini. *Svidotstvo pro reiestratsiiu avtorskoho prava na tvir* № 117862. Data reiestratsiiu 6.04.2023. (Ukrainian)
8. Zhukova M, Mishchenko I, Kokovska O, Tkachenko H. Poshuk mozhlyvih shlayahiv virishennya problem osvitnoho procesu u medychnykh VNZ u realiakh voyennogo chasu v Ukraini [The

- search of possible ways to solve the problems of the educational process in medical universities in the realities of wartime in Ukraine]. *Vytoki pedagogichnoyi maysternosti*. 2022 Dec;28;(30):97–104. (Ukrainian).
9. Lavrysh Y, Lytovchenko I, Lukianenko V, Golub T. Teaching during the wartime: Experience from Ukraine. *Educational Philosophy and Theory*. 2022 Jul;11;1–8.
 10. Suchikova Y, Tsybuliak N, Lopatina H, et al. Science in times of crisis: How does the war affect the efficiency of Ukrainian scientists? *Problems and Perspectives in Management*. 2023 Mar 22;21(1):408–24.
 11. Mamontova T. Formation of the principles of development of creative scientific research opportunities among students in small groups. *Med. and Ecol. probl.* 2022 Dec.29;26(5-6):41-6.
 12. Zhamardiy VO, Shkola OM, Okhrimenko IM, et al. Checking of the methodical system efficiency of fitness technologies application in students' physical education. *Wiadomości Lekarskie*. 2020;73(2):332-341.
 13. Tsuber V, Kadamov Y, Tarasenko L. Activation of antioxidant defenses in whole saliva by psychosocial stress is more manifested in young women than in young men. *PLoS One*. 2014 Dec 19;9(12):e115048.
 14. Tarasenko LM, Neporada KS, Klusha V. Stress-protective effect of glutapryrone belonging to a new type of amino acid-containing 1,4-dihydropyridines on periodontal tissues and stomach in rats with different resistance to stress. *Bull Exp Biol Med*. 2002 Apr;133(4):369-71.
 15. Lazarenko V. Conflict in Ukraine: multiplicity of narratives about the war and displacement. *European Politics and Society*. 2018 Nov 30;20(5):550–66.
 16. Poltava State Medical University [Internet]. Mizhnarodne spivrobitnictvo: plidna naukova spivpracya Poltavskogo derzhavnogo medichnogo universitetu z Universitetskoyu klinikoyu Essena. Available from: <https://www.pdmu.edu.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo-plidna-naukova-spivpracya-poltavskogo-derzhavnogo-medichnogo-universitetu-z-universitetskoyu-klinikoyu-essena>.
 17. Poltava State Medical University [Internet]. Erasmus+ rozshir'uye mozhlivosti ta zmichnuye spivpracyu vkladachiv Poltavskogo derzhavnogo medichnogo universitetu ta Varshavskogo medichnogo universitetu. Available from: <https://www.pdmu.edu.ua/news/erasmus-rozshiruyue-mozhlivosti-ta-zmichnuye-spivpracyu-vkladachiv-poltavskogo-derzhavnogo-medichnogo-universitetu-ta-varshavskogo-medichnogo-universitetu>.
 18. Poltava State Medical University [Internet]. Dosvid mizhnarodnoyi akademichnoyi mobilnosti: vidguk uchasniitsi. Available from: <https://www.pdmu.edu.ua/news/dosvid-mizhnarodnoyi-akademichnoyi-mobilnosti-vidguk-uchasniici>.

Summary

MOTIVATION FACTORS FOR EDUCATIONAL AND RESEARCH ENGAGEMENT AMONG STUDENTS DURING WARTIME

Mamontova T.V., Miahkokhlib A.A., Mishchenko I.V., Donchenko V.I., Mamontova V.D.

Key words: war, students, science, education, motivation

The Russian invasion of Ukraine on February 24, 2022 dealt a severe blow to the educational and scientific aspirations of the young generation in our country. The destruction of universities, lack of essential equipment and reagents, power shortages, and disrupted communication between students and their academic mentors due to the adoption of distance learning have significantly hindered their pursuit of education and science. This study aims to analyze the motivational factors that drive students to engage in academic and scientific work during the ongoing wartime. **Materials and methods.** For this cross-sectional study, we gathered data from 75 respondents who were studying in higher educational institutions of Ukraine as of February 24, 2022 in the period from September to October 2022. **Results.** Since the beginning of the war in Ukraine, 36% of respondents reported a reduction in available time for educational activities, 18.67% of respondents noted a decrease in the time allocated to scientific work. An analysis of the respondents' involvement in scientific research during their study at higher education institutions revealed that 67% of respondents considered student scientific research to be an integral part of the educational environment. Prior to the war, key motivational factors for young women included seeking social approval from family or friends and pursuing rewards. For young men, it was challenging to pinpoint a singular most significant factor, but social approval from family or friends, personal satisfaction, and interest in research projects were notably prominent. With the onset of the war, among young women, the primary motivating factors that remained pivotal were an interest in science and the recognition of the value of their research outcomes. Among young men, a loss of distinct boundaries between motivational priorities for engaging in scientific work was observed. **Conclusion.** The ongoing war has brought about a substantial shift in how students perceive scientific work, leading to a discernible decrease in motivation among this demographic. This research serves as a valuable foundation for developing strategies aimed at bolstering motivation and encouraging active participation in scientific research among young individuals. Furthermore, it offers insights that can be instrumental in enhancing the quality of education at Ukrainian universities during times of conflict.